

Užší dialog mezi různými odvětvími věd je jistě vhodným tématem pro aktivity Učené společnosti; v tom asi mezi námi nebude sporu, ovšem v praxi to není vždy snadné, vzhledem k bariérám speciálních terminologií a nutně specifických přístupů k odlišným fenoménům, Když jsem neopatrnou poznámkou způsobil, že na mne padl nakonec Černý Petr toho, kdo má něco připojit k přednášce o molekulární biologii, po tom prvním zděšení jsem přemýšlel, co dále, zejména také proto, že moje znalosti o tomto oboru nepřevyšují úroveň Wikipedie. Nechtěl bych tu pokračovat ve smyslu Fritjofa Capry (*The Tao of Physics*) a Sheldrakově přemýšlení v ašrámu a uvažovat o paralelách spirály DNA s Merkurovou či Hermovou holí, ani s dvojicí propletených hadů v jiných mythologiích, včetně keltského symbolu vládců meče Excalibur a spojení tohoto symbolu s Jakubovým žebříkem, přechodem či spojením mezi božským a lidským světem, jak je hezky vyličen v jedné Vernantově studii o přátelství mezi Hestií a Hermem. I když při studiu srovnávací mythologie či religionistiky by mohly být takové myšlenky lákavé, a nabízely se k němu i další možnosti obdobného vysvětlování struktury světa a základů života u řady indiánských kmenů, ba i u australských domorodců s jejich odlišnými způsoby myšlení, přece jen bychom se tudy dostali k jiným způsobům myšlení než je dnešní vědecký, který by měl být na schůzi Učenecké společnosti upřednostněn. Proto se zde nechci věnovat ani symbolice tohoto motivu v lidském podvědomí, jak je o tom mnohé známo z Carla-Gustava Junga a v nedávné době zejména z hlubinné psychologie Stanislava Grofa a jiných příbuzných škol.

Mnohé struktury přístupů k realitě vzniklé v jednom oboru jsou uplatnitelné jako jisté vzory inspirace jinde, i když mechanická interpolace z jednoduchého ke složitějšímu bývá dnes často zneužívána a desinterpretována. Paralela spirálového chaosu mezi *big bangem*, buňkou po oplodnění a dalšími jevy i v historii pomáhá doplnit jistý další úhel pohledu na jakýkoli vývoj od chaosu ke kosmu, řádu, a zpět, i v historii; paralela s pokusy v kvantové mechanice, kde výsledek foton/vlna odvisí od úmyslu experimentátora, je jistou paralelou k pochopení odlišných přístupů k interpretaci, které mohou zachytit jiné stránky reality, tak historických dějů či situací v kulturně antropologickém zkoumání živých společenství. Studie fraktálů pomohly pochopit nejen leccos ze struktury stavby rostlin i krajín, ale také některé aspekty vývoje v lidských společenstvích. Možnost určitého rozhodování na úrovni buněk nejen v rámci stanoveného řádu, ale jaksi i mimo něj, ukázala v historii každodennosti a malých společenství zejména ze strukturalismu vycházející Ecole des Annales svými studiem, které byly pro mne v šedesátých letech významným pramenem inspirace; navázala na ni i *oral memory* a její karikaturní patragfráze jako Forrest Gump. Způsoby předávání informací mají mnoho obdob na různých úrovních, ale o informatice nejsem také dostatečně kompetentní hovořit před tímto forem. Všechny modely mají své perimetry, tato zkušenost je obecná pro různá pole bádání a opatrnost v tomto směru se mi vždycky vyplatila.

Mikrostruktury biografii, rodinných historií, příběhů prostředkovaných osobními zvláštnostmi skrze studium *oral memory* ukazují velmi mnoho prvků, kde jaksi náhodné či jen jednou osobností chtěný záměr může někdy způsobit lavinu, a jindy zapadne jako nevýznamný. Stezky, jak k tomu dochází, *pathways*, nejsou ve své struktuře nepodobné *pathways* na kterých se realizuje rozhodnutí v krátkých úsecích DNA či v buňkách, systémy korekce rozhodnutí jednotlivců ve větších společenstvích a větších časových úsecích nejsou jen pohledem na převrácenou stranu koberce s jeho nesrozumitelnými vzory, jak to nazýval např. Thornton Wilder, ale platí i zde určitá pravidla, kterými se ten či onen trend uplatní skrze prostor svobodného rozhodnutí, který vede, často i oklikou, k určitému cíli; zde má Jungův teleologický způsob myšlení, známý v řadě kultur starověku, zřejmě jistý význam v možné explikaci, podobně jako holistický přístup se vztahy uvnitř organismů, skupin lidí, národů i jiným entit lidské společnosti. Mnohé by bylo zajímavé pohlednout na tuto problematiku obecně také z hlediska vztahu svobody a nutnosti; zřejmě nejde jen o lidskou sféru, kde je tato otázka aktuální.

Již Hérakleitos ovšem namítal Pythagorovi, že matematizující přístup k realitě je jednostranný, podobně jako o mnoho později namítal podobné protikvantifikaci Bergson svým *duré*, a strukturální proporční vztahy se sice dají spočítat, ale také je možno je vidět okem, smyslovou percepcí, a nakonec vše dobře a správně propočítané je potřebí ještě doplnit z vizuální inspirace tak, aby vše nakonec ladilo oku, jak viděl ještě i suše racionalistický Říman Vitruvius. Pražský lingvistický kroužek započal se strukturální analýzou jazyka; pro mne byla atraktivní také sémantická struktura obrazové řeči, vztah ikonologie ke stylové analýze, která vrcholila za mého mládí.

Mechanické přenášení z jedné roviny interpretace na druhou je nebezpečné, podobně jako pravděpodobnostní závěr na desátém kroku je již velmi nepravděpodobný. Jde-li o to, abych stihnul odlet letadla na letišti, mohu uvažovat o tom, jak se valí kola auta, jaká je převodovka, jaký motor, jaký taxikář a na každé rovině najít smysluplnou odpověď, ale ta nejpodstatnější rovina pro mne bude až ta, že jsem letadlo ještě chytil. V metodice biologie, pokud jsme dobře pochopil i molekulární, jde mezi rozumným vědcem a předmětem jeho studia píše o dialog; chvíli se ptám a chvíli naslouchám; takový postup zastupovaný zejména Heinrichem Barthem se mi osvědčil i na poli studia artefaktů. Postoj starého Bacona: napnu tu děvku přírodu na skřípec a vymlátím z ní všechna její tajemství vede spíše ke studiu mrtvol.

Dnešní naše civilizace je na jedné straně ohrožena tendencí k simplifikujícímu zhloupnutí v Čapkovy Mloky, na druhé straně k fantasiím třídy jeho Továrny na absolutno. Opovrhni rozumem a vědou, dvěma největšími silami člověka, a už tě mám, pravil Mefisto Faustovi. Věda potřebuje nejen vědce, i vědecké a pomocné pracovníky, ale zejména by měla pomoci dnešnímu lidstvu ke zjasnění jeho vědomí, aby se mohlo vyrovnat s výzvou našich časů oproti ohlupujícímu působení reklamy, pseudoinformací a jinému hluku a také

fantasiím z oné druhé strany. Hlubší zamyšlení by mělo přispět i zodpovězení podstatnějších otázek. Již Goethe viděl, že věda se ničí dvěma způsoby: šíří, do které se rozlévá a hloubkou, do které sestupuje. Heisenberg, se kterým jsme se jednou jako stipendiát Humboldtovy nadace setkal i osobně, ve svém tzv. druhém principu pravil, že každým dalším novým detailním poznatkem se náš pohled na celek zplošťuje, stává se méně plastickým. Před nedávnem zesnulý Carl Friedrich von Weizsäcker mi na jedné mezioborové konferenci v Holandsku před mnoha lety promluvil z duše, když řekl asi toho: Dnešní věda nám přináší mnohé informace o malých detailech, o kterých vlastně nepotřebujeme nic vědět, a mlčí tam, kde by byla odpověď naléhavě potřebí... Snažme se v tomto našem společenství, abychom svým dílem přispěli k zodpovězení problémů, kterých je kolem nás až dost, ale berme je raději jako výzvy. Je mi proti srsti mnoho amerických simplifikujících interpretací, ale příliš mnoho mluvíme o problémech a tak raději po americku takto: *It is not a problem, it's a challenge*. Snažme se té výzvě dostat a naplnit úděl, který si tato naše společnost vzala za svůj úkol.